

JUHLAJULKAISU

URHO KALEVA
KEKKONEN

1900 · 3/9 · 1975

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

Vammala 1975, Vammalan Kirjapaino Oy

ISBN 951-9068-43-0 (1/2 nahk.)

ISBN 951-9068-44-9 (sid.)

ISBN 978-951-855-874-6 (PDF)

Curt Olsson

Högsta domstolsreformen

I. Rubriken här ovan kan ge det intrycket, att det redan skulle ha fattats beslut om att reformera vår högsta domstols verksamhet. Så har dock inte ännu skett. Tämlichen allmänt är man emellertid av den åsikten, att reformer är nödvändiga, ehuru olika meningar gör sig gällande, då man diskuterar, hur omfattande reformerna bör vara och i vilken takt de bör genomföras. Det viktigaste spørsmålet – och det spørsmål som utgör det huvudsakliga föremålet för denna artikel – gäller Högsta domstolens (HD) ställning som fullföljdsinstans, närmare bestämt frågan, i vilka fall ändring skall kunna sökas i HD. Svaret på den frågan blir bl.a. beroende av, hur man ser på den högsta domstolsinstansens uppgifter överhuvud.

II. Det finns påtagliga orsaker till kraven att reglerna om fullföljd i HD skall reformeras, främst den redan nu svåra och ständigt växande anhopningen av mål i högsta instans. De sifferuppgifter som föreligger kan betecknas som alarmerande.

HD överlämnade i oktober 1974 till justitieministeriet en plan rörande utvecklingen av domstolens arbete under åren 1974–1980. Av denna plan framgår, att om inga ändringar i fråga om HD:s organisation och sammansättning eller i fråga om fullföljdsreglerna företas, de oavgjorda målens och ärendenas antal, som vid ingången av 1974 var något under 2.000, vid slutet av 1980 stiger till ca. 9.500. Antalet skulle mao. nästan femdubblas på sju år. Då HD:s kapacitet är omkring 2.700 saker per år, skulle alltså HD i början av nästa decennium behöva åtminstone tre och ett halvt år enbart för handläggningen av de oavgjorda målen och ärendena.¹ Och under tiden skulle ständigt nya saker

¹ Det är inte ens säkert att den i texten nämnda tiden på tre och ett halvt år skulle förslå, emedan de mest arbetsdryga målen, nämligen hovrättsmålen, synes öka mera än andra grupper av saker.

inströmma. Vissa typer av mål har förtur i HD; detta gäller t.ex. mål med häktade, konkursmål, äktenskapsskillnadsmål och växelmål. Den relativa andelen sådana mål har under de senaste åren utgjort omkring 1/3 av samtliga och deras absoluta antal blir sålunda, då hela antalet nya saker kan beräknas till ungefär 2.800, något över 900. Drar vi ut konsekvenserna av dessa siffror, kommer vi till, att den som år 1981 söker ändring i HD, t.ex. i ett brottmål utan häktade eller i ett vanligt fordringsmål — det må sedan gälla huru stora intressen som helst — har små utsikter att få målet avgjort inom en sådan tidsrymd att avgörandet har någon verklig betydelse för honom. Av de 2.700 saker HD behandlar per år är nämligen ca. 1.650 hovrättsmål och tar man bort målen med preferens, dvs. 900 mål, återstår 850. Denna kapacitet måste i första hand användas för »bortarbetande av balansen», dvs. för behandling av de mål som kvarstår oavgjorda och de beräknas, såsom redan framhållits, sistnämnda år stiga till 9500. Några ytterligare räkneövningar torde knappast erfordras som bevis för, att den nuvarande utvecklingen går mot en verklig kris. Detta gäller även om genomströmningshastigheten för målen i hovrätterna skulle bli något mindre än den HD:s ovannämnda plan utgår ifrån eller benägenheten att söka ändring av någon orsak — som inte nu kan skönjas — skulle minska.

III. Vad kan då göras för att förhindra, att en sådan situation som den ovan skisserade uppstår?

Det kan kort sägas, att en ökning av arbetspensum för HD:s ledamöter och föredragande inte är möjlig; de undersökningar som företagits visar att arbetsmängden åtminstone inte är lägre utan snarast högre än t.ex. för tjänstemän inom administrationen.

Ej heller torde det vara tillrådligt att söka en lösning i någon form av förenklade arbetsmetoder, emedan dylika reformer skulle kunna bli äventyrliga för rättssäkerheten. Detta gäller även minskningen av antalet ledamöter i domför avdelning, vilket nu är fem; endast om fullföljdssystemet skulle undergå sådana ändringar, varom det nedan skall bli tal, skulle övergång i viss utsträckning till tremannadivisioner kunna förordas.

Under de gångna åren har det vid några tillfällen inträffat att, då anhopningen av mål i HD blivit alltför stor, republikens president på viss tid tillsatt ett större antal extraordinarie medlemmar och sålunda utökat avdelningarnas antal. Detta är enligt vår rättsordning möjligt men kan dock betecknas såsom en nödfallsutväg, som borde undvikas, om andra utvägar finns, och som under inga omständigheter får göras permanent. Systemet med extraordinarie justitierådsutnämningar

sammangår illa med grundlagens stadganden att domarena skall vara oberoende; den som utsetts på viss tid har inte samma oberoende ställning som den för vilken endast gäller stadgad avgångsålder.²

Mot tillsättandet av extraordinarie justitieråd för att bemästra en försvårad arbetssituation i HD kan riktas också en annan anmärkning, en anmärkning som med ännu större tyngd gäller en permanent utökning av justitierådets antal. Antalet ledamöter i vår högsta rättsinstans är nämligen redan nu så stort att, även om man inte ställer det i relation till landets folkmängd, det är högre än i de flesta andra länder. Ett stort antal ledamöter i HD medför den nackdelen, att möjligheterna att se till rättsskipningens enhetlighet, en av HD:s förnämsta uppgifter, starkt minskar. De allra flesta målen måste behandlas i avdelningar och ju flera avdelningar det finns, desto större är riskerna för att olika avdelningar stannar vid olika lösningar av samma rättsfrågor. För att vinna enhetlighet, då olika avdelningar önskar gå olika vägar, tillgrips stundom plenibehandling, men de praktiska möjligheterna att behandla mål vid plenum blir försvinnande små, om ledamöternas antal är stort. Antalet ledamöter i vår HD är nu inklusive presidenten 24, av vilka två arbetar enbart inom laggranskningen. Antalet avdelningar är normalt tre. Jag vågar hävda, att redan detta antal från många synpunkter är alltför stort och att man helst borde sträva till en minskning av antalet ledamöter så att avdelningarnas antal skulle bli två. För detta talar också rekryteringssynpunkter. Det är inte lätt att i litet land finna ett tillräckligt antal högt kvalificerade personer som är villiga att åtaga sig värvet att vara medlemmar i HD.

Det bör dock tillfogas, att med den hotande arbetssituation som nu föreligger, det uppenbarligen trots allt finns skäl att såsom också HD ett flertal gånger föreslagit ännu en gång, i skyndsam ordning tillsätta en extra avdelning i förhoppning om att en upprepning härav inte mera skall bli nödvändig sedan andra reformer företagits.

IV. Av det sagda framgår, att problemet med den stora målanhopningen i HD knappast kan bemästras på annat sätt än genom en radikal förändring av reglerna om fullföljd i HD. En kort granskning av fullföljdsreglerna i vårt land och deras utveckling kan här vara på sin plats.³

Ända till år 1922 var fullföljden i högsta instans fri. Parterna hade

² I regel brukar till extraordinarie justitieråd utses personer som innehar annan ordinarie tjänst. Detta är ägnat att i någon mån minska de i texten anförda betänkligheterna.

³ Se även *Ellilä*, *Korkein oikeus muutoksenhakuasteena*, Helsinki-Vammala 1973, s. 11 ff.

alltså även i de minsta mål tre instanser till sitt förfogande. Sagda år genomfördes första gången vissa fullföljdsbegränsningar. Mindre mål och mål av särskilt angivet slag kunde inte mera fullföljas i HD utan särskilda skäl; sådana mål kunde av HD behandlas huvudsakligen blott om de ansågs äga prejudikatvärde. HD:s ställning som appellinstans – alltså som en domstol som behandlar hela målet ånyo i den utsträckning ändring söks – upprätthölls emellertid.

År 1955 företogs en reform, som till det yttre kunde synas högst betydlig. Det stadgades nämligen då, att ändring i sådana mål där hovrätten var andra instans, alltså i »vanliga» hovrättsmål, inte kunde erhållas, om inte HD beviljade fullföljdstillstånd (dispens). Några stora förändringar i sak var det dock inte fråga om. Enligt det nya systemet, som i sina grunddrag fortfarande gäller ehuru det undergått vissa förändringar (särskilt 1965), skiljer man liksom enligt 1922 års lagstiftning mellan två kategorier av mål, som här för enkelhetens skull kallas »större» och »mindre» (RB 30: 3–6). Fullföljdstillstånd skall i fråga om den förra kategorien av mål beviljas – det är då fråga om sk. ändringsdispens – om skäl till ändring i sak föreligger. Huruvida sådana skäl föreligger, kan emellertid inte konstateras utan att målet i dess helhet blivit behandlat. Därför kommer också handläggningen av dispensansökningar i dylika »större» mål att i realiteten utgöra en fullständig prövning av målet i fråga om såväl bevisfråga som rättsfråga med all den grundlighet som präglar HD:s arbete överhuvud. Avslås dispensansökan efter en dylik prövning, sägs det blott i korthet att sökanden inte beviljats fullföljdstillstånd, något som stundom lett till det missförståndet att målet inte skulle ha prövats till alla delar. Fullföljdstillstånd beviljas som sagt blott, då ändring i sak företas eller då större ändringar i fråga om motiveringen anses nödvändiga.⁴ I fråga om de »mindre» målen däremot är behandlingen av dispensansökan summarisk och ansökan förkastas, om sökanden inte kunnat påvisa någon prejudikatgrund.⁵ Beviljas ansökan, behandlas målet i dess helhet på samma sätt som mål av den förra kategorien.

Gränsen mellan de två kategorierna av mål dras såsom redan antytts väsentligen enligt kvantitativa linjer. Enligt gällande rätt kan i brottmål ändringsdispens erhållas av den dömde blott om hans straff (»poena

⁴ Fullföljdstillstånd brukar nuförtiden också beviljas, även om hovrättens avgörande gillas såväl i fråga om motiv som slutresultat, i sådana fall då HD besluter publicera avgörandet såsom prejudikat, dvs. såsom »redogörelse» eller »meddelande».

⁵ Fullföljdstillstånd kan även beviljas på vissa andra i RB 30: 3 p. 2 nämnda grunder, men i praktiken förekommer det nästan aldrig, att dispens beviljas på dylika skäl.

revisibilis») överstiger nio månader frihetsstraff eller han dömts till avsättning från tjänst eller annan särskild i lagen angiven påföljd eller till ett högre skadestånd än 2.000 mark. I civila mål gäller i allmänhet det sistnämnda beloppet (»summa revisibilis») som gräns.⁶ Sådom tidigare nämnts är ändringsdispens dessutom utesluten i vissa typer av mål, vilka särskilt uppräknas i lagen.

V. Det förefaller uppenbart, att en verkligt stor minskning av målens antal i HD inte kan åstadkommas genom att gå vidare på kvantitativa linjer, dvs. genom en höjning av poena revisibilis eller summa revisibilis. Nio månaders frihetsstraff bildar redan en så hög tröskel att det knappast finns någon som ville höja den. En i mark fastställd gräns för summa revisibilis påverkas av den ständigt fortgående penningvärdeförsämringen. Mot hela detta system med poena revisibilis och summa revisibilis kan riktas den vägande principiella anmärkningen, att rättskydd inte borde vara beroende av kvantitativa omständigheter. Det är lätt att peka på fall, där det nuvarande fullföljdssystemet för den enskilde kan te sig orättvist.⁷

Inte heller torde någon betydande lindring av arbetssituationen i HD kunna åstadkommas genom att ytterligare begränsa fullföljden i fråga om särskilda typer av mål, emedan det med hänsyn till medborgarnas likställighet i regel är svårt att motivera, att blott vissa slags mål men inte andra skulle vara underkastade fullföljdsbegränsningar.

Den enda möjligheten att varaktigt åstadkomma en minskning av målen i HD synes vara att begränsa fullföljden enligt kvalitativa linjer och sålunda göra HD till en mer eller mindre ren prejudikatinstans. Fullföljdstillståndsmetoden skulle bibehållas men dispens beviljas blott – eller huvudakligen blott – då avgörandet i fråga enligt HD:s uppfattning skulle komma att få betydelse såsom vägledning för domstolar, myndigheter och enskilda, mao. då det har prejudikatvärde.⁸ Om dispens beviljas, skulle målet behandlas i sin helhet till den del ändring söktes.

Ett prejudikatsystem av detta slag har under de senaste åren vunnit principiellt understöd i vårt land såsom nedan närmare skall visas. I

⁶ Det i texten sagda skall preciseras såtillvida, att summa revisibilis avser det sk. motgångsvärdet, dvs. det sökanden »genom hovrättens dom tappat».

⁷ Riksdagen har också nyligen i anledning av en hemställningsmotion (3/1975 rd.) uttalat, att fullföljdssystemet borde utvecklas så att man bättre än hittills ser till att begränsningarna drabbar olika medborgarkategorier på samma sätt.

⁸ Ett dylikt system skulle givetvis inte gälla de mål där HD är första eller andra instans. Också vissa andra smärre undantag från ett rent prejudikatsystem skulle vara möjliga.

Sverige företogs 1971 en lagreform, enligt vilken högsta domstolen huvudsakligen skall handlägga mål med prejudikatvärde.⁹

En övergång till prejudikatsystemet skulle uppenbarligen vara ägnad att starkt minska tillströmningen av mål till högsta instans. Av de fullföljdsansökningar som i dag görs i HD motiveras de flesta med, att bevisfrågor hade bedömts oriktigt eller alltför höga straff ådömts. På dylika grunder skulle ändringsansökningar inte kunna prövas under ett prejudikatsystem och många ändringsansökningar skulle sålunda bli ogjorda. I de fall då ansökan görs, skulle sökanden vara tvungen att ange, varför målet enligt hans uppfattning äger prejudikatvärde. En bedömning av prejudikatvärde allena kräver inte samma omfattande arbete som handläggningen av ändringsdispenser enligt gällande rätt och behandlingen av fullföljdsansökningar kan därför, om ett prejudikatsystem gäller, ske väsentligt snabbare än i dag.

En övergång till ett prejudikatsystem skulle också medföra stora arbetsbesparingar därigenom, att något hinder för att behandla fullföljdstillstånden i tremannadivisioner inte då mera skulle föreligga. Om dispens beviljades, skulle målet i dess helhet behandlas i fullsutten avdelning. För att stärka rättsskyddet skulle man kunna föreskriva, att målet skulle hänskjutas till en femmannadivision, om någon av ledamöterna i tremannadivisionen yrkade därpå.

Det är, såsom ovan framhållits, inte uteslutet, att ledamöternas antal i HD med ett prejudikatsystem skulle kunna minskas och härigenom möjligheterna att behandla mål i plenum öka. Även om en sådan minskning inte företogs, skulle prejudikatbildningen genom plenibehandling kunna väsentligen befordras, om man föreskrev, att vid plenum skulle kunna behandlas icke blott hela mål utan även rättsliga delfrågor och att pleniavgörandet i sistnämnde fall blev bindande för målets fortsatta handläggning i avdelning; en dylik reform skulle fö. kunna genomföras separat utan att man övergick till ett verkligt prejudikatsystem.

VI. Det kan vara skäl att närmare granska några av de huvudargument som anförts för och emot prejudikatsystemet.

Först må anmärkas, att det knappast kan anses ligga i sakens natur, att rättegångsmål skall kunna behandlas i tre instanser. I de allra flesta länder står blott två instanser till buds, nämligen en första instans och en besvärinstans. En upprepning av proceduren i tredje instans är ofta

⁹ L 27. 5. 1971 om ändring av rättegångsbalken, se även Statens offentliga utredningar 1969: 41.

förfelad. Vittnesberättelser blir knappast mera tillförlitliga av att upprepas tre gånger – det förutsätts då att det är fråga om muntlig förhandling även i tredje instans – och den högsta instansen kan i regel inte bedöma sådana handlingar och protokollerade utsagor som förelegat redan i besvärinstansen säkrare än denna instans.

Till den högsta domstolsinstansens viktigaste uppgifter hör i alla länder att befordra enhetlighet i rättsskipningen, dvs. att se till att lika fall behandlas lika. Genom lagstiftning är det inte möjligt att åstadkomma en reglering av alla de mångskiftande situationer som livet bjuder på och ett utfyllande av lagen även i principfrågor är därför nödvändigt. Detta behov tillgodoses av den högsta instansen genom vägledande avgöranden (prejudikat). Genom stadgandet, att HD »vakar - - - över rättvisans handhavande av domare och exekutiva myndigheter», har denna tanke kommit till uttryck i vår regeringsform (53 §).

Prejudikatsbyldningen spelar, om den får en tillräcklig omfattning, en utomordentligt stor roll såväl för domstolarna som för parterna. Finns det en omfattande prejudikatur, är det lättare för domstolarna att träffa sina avgöranden och även snabbheten i avgörandena ökar. Den som invecklas i en rättslig tvist kan, om prejudikat står till buds, lättare än annars bedöma sina chanser i en eventuell process, och resultatet blir i många fall det, att rättegång aldrig kommer till stånd. Vad detta innebär av lättnad för den enskilde är det inte svårt att föreställa sig.

Det kan vara skäl att betona, att en ökad prejudikatsbyldning inte är ägnad att rubba balansen mellan domstolarna och den politiska makten. Prejudikaten kommer ju till inom den ram som uppdragits av lagstiftaren. Går de i en riktning som lagstiftaren inte gillar, kan utvecklingen genom lagändring återföras i den önskade riktningen. Denna lagstiftarens möjlighet att dirigera utvecklingen tenderar snarast att öka, om prejudikaturen blir rikare, ty då får lagstiftaren en klarare uppfattning än annars däröm, vilka regler domstolarna följer.

En av huvudinvändningarna mot införandet av ett prejudikatsystem har varit, att rättsskyddet härigenom skulle minska. Man menar med detta närmast, att risken för, att oriktiga avgöranden skulle bli bestående, ökades och man tänker härvid huvudsakligen på de »stora» målen, för vilkas del ändringsdispens enligt gällande rätt kan beviljas. Ingen vill väl förneka, att fel kan förekomma i domstolarnas avgöranden och att en behandling av målen i flera instanser är ägnad att avhjälpa felen. Av praktiska skäl måste denna kontrollverksamhet dock inskränkas till rimligt omfång, annars vore det svårt att förklara, varför man inte hade fyra eller fem domstolsinstanser. Vad särskilt våra hovrätters avgöran-

den beträffar kan det konstateras, att ändring av sådana avgöranden, där ändringsdispens kan förekomma, sker blott i ca. 10 % av målen. Det skall också märkas, att en stor del av ändringarna rör blott smärre formella omständigheter utan reell betydelse för parterna och att en del av de övriga ändringarna inte innebär, att hovrätternas avgöranden kunde betecknas som i ordets egentliga mening felaktiga utan blott att HD tillämpar en annan bedömning än resp. hovrätt. Av återstående fall är väl de flesta sådana, att felen skulle kunna rättas även av en prejudikatinstans eller genom extraordinära rättsmedel. Risker att allvarliga fel skulle bli bestående, om man övergick till ett prejudikatsystem, torde därför kunna betecknas som om inte helt obefintlig så dock lindrigt sagt överdriven. Det bör också observeras, att rättsskyddet skulle på antytt sätt kunna minska blott i fråga om de »stora» målen. I fråga om övriga mål skulle införandet av ett prejudikatsystem medföra ökat rättsskydd, emedan i så fall chanserna, att en dispensansökan på prejudikatgrund bifalls, är större.

Då man talar om rättssäkerhet skall man inte heller glömma bort, att rättssäkerheten inte blott består i riktiga avgöranden utan också i att avgöranden träffas inom rimlig tid; ett starkt intresse härav har i regel såväl kändanden som svaranden, åklagaren lika väl som den åtalade. Svåra lidanden och stora förluster kan vållas, om målen inte avgörs tillräckligt snabbt. Ser man rättsskyddsfrågan i detta ljus, är det uppenbart, att rättsskyddet som en helhet skulle väsentligt öka, om prejudikatsystemet infördes.

I vår diskussion har stundom framförts den åsikten, att man visserligen borde överge det nuvarande fullföljdssystemet och övergå till en gallring enligt kvalitativa grunder men att man därvid inte skulle begränsa sig till prejudikatlinjen utan föreskriva, att rättsfrågor överhuvud alltid borde kunna dras till högsta instans. Det kan visserligen sägas, att gränsen mellan prejudikat och andra avgöranden av rättsfrågor inte är skarp och i viss utsträckning måste bero på prövning; varje avgörande av en rättsfråga är väl ägnat att åtminstone i någon mån bidra till juridisk vägledning. Men man kan dock säga, att prejudikaten skiljer sig från avgörandena av övriga rättsfrågor genom att prejudikaten har en större bärvidd kvalitativt och kanske också kvantitativt och att det inte är någon ogörlig uppgift för HD att skilja prejudikatfrågor från övriga frågor. Uppenbart är enligt min uppfattning, att en sådan begränsning av fullföljden i HD, att alla rättsfrågor skulle upptas till behandling, inte skulle medföra de lättnader i arbetssituationen som är nödvändiga.

Sammanfattningsvis kan sägas, att HD:s resurser att meddela rättsskydd är och alltid kommer att vara begränsade och det därför gäller att använda dem på bästa möjliga sätt. Det synes uppenbart, att det från allmän synpunkt är angeläget, att HD befrias från prövning av bevisfrågor etc. för att vår högsta domstolsinstans i stället skall kunna koncentrera sig på att avgöra rättsligt betydelsefulla principspörsmål. Därför borde HD ombildas till en prejudikatinstans. Det är möjligt att det i samband med en sådan reform kan vara skäl att åtminstone interimistiskt öka möjligheterna att få fel i lägre domstolar rättade genom extraordinära rättsmedel.

VII. Vilka är de reella möjligheterna för att en sådan reform som ovan förordats genomförs? En blick på de uttalanden som gjorts i vårt land under senare år kan ge en viss ledning.

Tanken på HD såsom en prejudikatinstans är inte gammal i diskussionen i vårt land. Vid Finlands Juristförbunds förbunds dagar år 1970 talade justitierådet *M. Miettinen* om prejudikaten och deras betydelse och yttrade i samband därmed, att HD borde bli en prejudikatinstans, dock först sedan de lägre domstolarnas verksamhetsmöjligheter förbättrats.¹⁰ Presidenten i HD *A. Hannikainen* pläderade vid samma möte för, att förhandlingen i hovrätt borde göras muntlig och omedelbar och han menade att i så fall HD huvudsakligen skulle kunna inskränka sig till att behandla rättsfrågor, något som enligt talaren skulle ge HD:s arbete en bättre inriktning.¹¹

Under den debatt som år 1971 fördes i riksdagen på basen av ett inom justitieministeriet utarbetat principprogram uttalades från flera håll stöd för den av justitieministern framförda åsikten, att HD huvudsakligen borde syssla med rättsfrågor och att viktiga fördelar vore att vinna genom ombildandet av HD till en prejudikatdomstol.¹²

Vid denna tid höll den sk. HD-kommittén, vilken hade till uppgift att pröva erforderliga reformer av HD:s verksamhet särskilt i fråga om fullföljdssystemet, på att slutföra sitt arbete. Kommittén avgav sitt betänkande sommaren 1973.¹³

I princip ger kommittén klart stöd åt prejudikatsystemet; utan ett sådant system kunde man inte i längden på ett tillfredsställande sätt begränsa fullföljden i HD. En övergång till ett sådant system vore dock

¹⁰ Suomen Lakimiesliiton XXI Lakimiespäivät Pöytäkirja 1970 s. 80 ff. och särsk. s. 94 f.

¹¹ Ib. s. 15.

¹² Se redogörelsen hos *Ellilä*, a.a. s. 41 ff. Se även ovan not 7.

¹³ Kom.miet. 1973: 110.

ännu alltför tidig, emedan en omfattande reform av rättegången i underrätt och hovrätt och särskilt en övergång till muntlig förhandling i hovrätterna först borde ske. Kommittén föreslår i stället vissa ändringar av reglerna i RB 30 kap., vilka skulle vara ägnade att markera önskan att i framtiden övergå till ett rent prejudikatsystem. Den centrala 3 § i 30 kap. RB borde sålunda omformuleras och en begränsning av HD:s skyldighet att pröva bevisfrågor införas. För att omedelbart åstadkomma en viss minskning av målens antal i HD föreslår kommittén en höjning av summa revisibilis till 5.000 mark (från nuvarande 2.000 mark) och en begränsning i fullföljden i fråga om vissa slags mål, t.ex. vägmål. Kommittén föreslår också, att vid plenum skall kunna behandlas delfrågor på sätt varom ovan¹⁴ varit tal.

En av HD-kommitténs medlemmar professor *T. Ellilä* utgav ungefär samtidigt med betänkandet en bok med en bred översikt rörande HD som fullföljdsinstans.¹⁵ I denna bok pläderar han för, att HD huvudsakligen borde handlägga endast rättsfrågor. Hans uttalande gäller synbarligen även under förutsättning att några reformer av de lägre domstolarna inte företas.

Vid Juridiska Föreningens diskussionsmöte i mars 1974 behandlades ämnet »Borde Högsta domstolen bli en ren prejudikatinstans?» Inledaren, som var denna artikels författare, besvarade frågan jakande, ett svar som omfattades av samtliga närvarande. Enligt referentens åsikt vore en dylik reform brådskande och borde genomföras oberoende av underrätts- och hovrättsreformer, vilka kunde ta en mycket lång tid i anspråk.¹⁶ Även denna synpunkt vann understöd av de allra flesta diskussionsdeltagare.

I anledning av det ovan nämnda betänkandet av HD-kommittén inbegärde justitieministeriet yttrande av HD själv, av hovrätterna och av ett flertal organisationer. HD:s utlåtande bereddes i ett särskilt utskott och avgavs därefter vid plenum.¹⁷ Utlåtandet skiljer sig från kommittébetänkandet framför allt därigenom, att HD anser det möjligt och önskvärt att övergå till prejudikatsystemet redan innan grundligare underrätts- och hovrättsreformer genomförts. HD yttrar: »Korkein oikeus pitää sen vuoksi välttämättömänä, että riippumatta alempien

¹⁴ Se ovan V in fine.

¹⁵ Se det i not 3 nämnda arbetet.

¹⁶ Se närmare *Olsson*, JFT 1975 s. 110 ff.

¹⁷ Medlemmar i utskottet var justitieråden Sohlberg, Sundberg, Ailio, Olsson och Mälkki. Vid plenum deltog icke medlemmarna av HD-kommittén, dvs. presidenten Hannikainen samt justitieråden Ekholm, Hakala och Salervo. Utlåtandet är publicerat i *Selostuksia ja tiedonantoja* 1974 s. 280 ff.

oikeuksien toimintaedellytyksissä ja niiden toiminnassa nykyisin ilmenivistä puutteellisuuksista kiireellisesti ryhdytään toimenpiteisiin korkeimman oikeuden kehittämiseksi prejudikaattituomioistuimeksi». Detta uttalande omfattades av 17 av de vid plenum deltagande 20 medlemmarna. HD ansåg det inte möjligt att vid samma tillfälle utarbeta ett preciserat paragraf förslag rörande det nya systemet utan menade, att ett sådant förslag krävde en grundligare beredning än den som var möjlig i samband med utlåtandets avgivande. HD föreslog med hänsyn härtill, att man snarast skulle göra vissa ändringar av RB 30 kap.; ändringarna är av i huvudsak samma slag som i HD-kommitténs betänkande. En medlem (Miettinen) ansåg, att HD redan i detta skede borde komma med ett preciserat förslag till prejudikatsystem, och han fogade också ett sådant förslag till sin reservation.

Det kan slutligen nämnas, att Finlands Juristförbund i sitt utlåtande över kommittéförslaget uttalar sig i samma riktning som HD vad beträffar övergången till ett prejudikatsystem.¹⁸

IX. Det ankommer nu på justitieministeriet att i brådskande ordning vidta åtgärder för att arbetet i högsta instans skall kunna fortgå utan de svåra störningar som annars är att vänta. Såsom ett slags sammanfattning av vad ovan sagts ville jag komprimera handlingsprogrammet till fyra punkter:

1. En proposition till ändring av RB 30 kap. och andra därtill anslutna lagar utarbetas i huvudsak i enlighet med HD:s förslag. Möjligen kunde förslaget ytterligare nedbantas så, att man i detta skede bortlämnade sådana stadganden som inte direkt hade någon effekt på HD:s arbetsbalans. Omformuleringar, som inte är absolut nödvändiga, borde undvikas, emedan varje ny formulering i sitt sköte bär nya tolkningsproblem. I propositionens motiv skulle uttryckligen anges, att lagändringarna skulle vara avsedda att gälla blott en kort tid.

2. Redan innan propositionen utarbetats tillsätts en kommitté med uppgift att göra förslag till erforderliga stadganden rörande ett prejudikatsystem. Ett gott underlag för arbetet föreligger redan i form av justitierådet *Miettinen*s ovannämnda förslag. Kommitténs arbete jämte remissbehandling behövde inte kräva någon lång tid.

3. Då de oavgjorda målens antal under de år som går innan prejudikatsystemet genomförs hinner avsevärt växa, borde man i enlighet med HD:s framställning tillsätta ett större antal extra justitieråd så att HD åtminstone under ett år kunde arbeta med fyra avdelningar.

¹⁸ Lakimiesuutiset 3/1975 s. 23 ff.

4. HD:s verksamhet borde även i andra avseenden, t.ex. i fråga om lokaler,¹⁹ underlättas, och sådana reformer som är ägnade att försvåra arbetet i HD borde såvitt möjligt undvikas.

¹⁹ I Lakimiesuutiset 3/75 s. 5 ff. behandlar justitiekansler *R. Leskinen* de praktiska svårigheter domstolarna i dag har att kämpa med. Som ett drastiskt exempel på HD:s trångboddhet nämner *Leskinen*, att det för justitierådens räkning finns ett enda arbetsrum, visserligen med två skrivbord. Exemplet blir knappast mindre drastiskt därav att det i själva verket finns två sådana rum.